

Stanovisko

slovenských historikov k šíreniu pseudohistoriografie

Slovenská historiografia má za sebou búrlivý vývoj. V 19. storočí, v kľúčovom období rozvoja národných historiografií stredoeurópskych národov, keď sa u nich dotváralo historické vedomie, jej chýbali vlastné vedecké pracoviská a školy, v ktorých by sa mohla systematickejšie rozvíjať. Jej rozvoj bol väčšinou záležitosťou jednotlivcov – slovenských intelektuálov, ktorí sa venovali spracovávaniu aj slovenských národných dejín. Nepriaznivé pomery pretrvávali prakticky až do vzniku Česko-Slovenska v roku 1918. Nové, či obnovené inštitúcie od roku 1919, ako Matica slovenská, Univerzita Komenského a od roku 1942 Slovenská akadémia vied a umení – boli už pracoviskami, v ktorých bola možnosť spracovávať dejiny aj z národného pohľadu a v ktorých vyrástli prvé generácie slovenských profesionálnych historikov. Rozvinuli sa aj pomocné vedy historické.

Spoločenský vývoj Slovákov v 20. stor. bol nesmierne zložitý, najmä kvôli vplyvu dobových ideológií a rýchlo prebiehajúcemu procesu dotvárania sa slovenského politického národa. **Ideológie oslabovali a účelovo deformovali poslanie slovenskej historiografie. Vnášali do nej rušivý prvok diskontinuity a odtrhávali ju od jej základov a vedeckých postulátov. Po roku 1948, najmä komunistická ideológia odtrhla historiografiu od jej poslania v spoločnosti a podriadila jej funkciu ideologickým potrebám výstavby socializmu. Ideologizácia spoločenských vied veľmi negatívne poznačila slovenskú historickú vedu.** Slovenská historiografia v podmienkach socializmu neriešila základné otázky slovenských dejín a občania ju opodstatnene vnímali ako nástroj, slúžiaci vládnucej ideológii, najmä, keď jej na rozdiel od ostatných socialistických historiografií chýbal výrazný národný akcent a podliehala silno ideológii čechoslovakizmu.

Tento negatívny vývoj, najmä po roku 1948, spôsobil v slovenskej spoločnosti značnú nedôveru v oficiálne vystupujúcu inštitucionalizovanú historickú vedu a súčasne nižší spoločenský status historika, čo pretrváva dodnes. Slovenské historické vedomie, ako pamäť národného spoločenstva, však napriek tomu existovalo a vyvíjalo sa. Záujem širokých vrstiev obyvateľstva o národné dejiny sa nestratil, ale fenomén uzavretosti a chýbajúca komunikácia s objektivizujúcimi poznatkami historickej vedy ho postupne deformoval. **Tak sa na Slovensku vytvorila živná pôda, aby sa hlboko zakorenili rôzne mýty, ale aj insitne interpretácie historických udalostí a osobností a zároveň sa absolutizovalo ich subjektívne prežívanie.** Tieto tendenčné, laické pohľady a interpretácie národných dejín nedostávali pred rokom 1989, počas komunistického režimu, možnosť verejnej prezentácie. Po roku 1989 však nastal úplný obrat. **Veľké množstvo informačných zdrojov rôznej – často pochybnej kvality - viedlo k tomu, že mnohí ľudia stratili orientáciu a boli ochotní prijať aj také informácie o našej minulosti, ktoré by za iných okolností neprijali.**

Určitú zodpovednosť za tento stav nesie aj naša oficiálna historiografia, ktorá málo a ak, tak často nepružne reagovala na záujem obyvateľstva o vlastné dejiny. Prakticky dodnes absentuje konštruktívny dialóg medzi slovenskými historikmi. A práve konštruktívny dialóg, o ktorý doposiaľ nie je všeobecný záujem, by vyjasnil mnohé veci a prispel k porozumeniu a dohode o zásadných otázkach našich dejín.

Slováci, ktorí sa zaujímajú o vlastné dejiny, pociťovali po roku 1990 opodstatnenú nespokojnosť zapríčinenú prázdnotou a ideologickými interpretáciami, ktoré odmietali. Začali vyhľadávať alternatívne zdroje o dejinách, prípadne sami, bez hlbšej metodologickej prípravy tvoriť úplne nové diela a interpretácie. Proti amatérskej historiografii, resp. literatúre

faktu, ktorá vychádza zo seriózneho záujmu, používa vedeckú metodológiu a opiera sa o výsledky historickej vedy, nemožno nič namietat'.

Čoraz väčší priestor však začala nadobúdať pseudohistoriografia, ktorá prináša predovšetkým senzačné odhalenia a má ambíciu úplne od základu prepísať, či presnejšie prekódovať dejiny. Svojím charakterom je to akási forma bulváru. **Predstavitelia pseudohistoriografie sa verejne prezentujú ako naslovovzatí odborníci, pričom väčšina z nich nemá ani historické vzdelanie.** Na rozmanitých podujatiach (nie na vedeckých konferenciách!) sa púšťajú do polemík s profesionálnymi historikmi, pričom odmietajú ich diela a interpretácie, respektíve sú k nim hyperkritickí. To by však nebolo ešte to najhoršie. Objavili sa „gurovia – vykladači dejín“, ktorí neskutočnými výmyslami, vychádzajúcimi z toho, že na Slovensku si ich tvrdenia nevie takmer nikto neodborne vzdelaný overiť, šíria tragikomické bludy a ničia slovenské historické vedomie.

Za veľmi negatívny jav treba považovať, že pseudohistorikom nechýba chuť produkovať pochybné publikácie, lebo **slovenská historická veda a jej vedecké ustanovizne neboli pripravené na tento negatívny trend, čo pseudohistorikom umožnilo získať si skalných prívržencov a presvedčiť ich o svojich „tajných, zamlčaných a pravdivých slovenských dejinách“.** Stáva sa, že širitelia týchto dezinterpretácií dejín dostávajú v súčasnosti neprimerane veľkú publicitu v médiách, ba niekedy aj krytie niektorých kultúrnych, vzdelávacích a štátnych inštitúcií. Ich názory tak získavajú punc akejosi serióznosti a hodnovernosti, čo zmätok v historickom vedomí ešte zvyšuje. Dôsledky tohto počínania môžeme len ťažko predvídať. **Vytvára sa totiž veľmi nebezpečný trend manipulácie s národnými dejinami, ktorý môže viesť k úplnému rozkladu historickej pamäti Slovákov,** a vôbec k neschopnosti pozrieť sa na vlastné dejiny prostredníctvom optiky kritickej historickej vedy.

Toto stanovisko, prijaté na kolokviu **Neodborná historiografia na Slovensku – problém, alebo výzva?** (Matica slovenská, Bratislava, Grösslingova 15. mája 2015) sa pokúša vysvetliť jav pseudohistoriografie, zabrániť ďalšiemu rozširovaniu takejto tvorby a zvyšovaniu významu dezinterpretátorov v histórii. Tento cieľ je možné dosiahnuť najmä úzkou spoluprácou historikov zo všetkých vedeckých pracovísk, recenzovaním pseudohistorických prác a upozoreniami odbornej aj laickej verejnosti na škodlivosť dezinterpretácií našich dejín.

V Bratislave 15. mája 2015

Prof. PhDr. Július Bartl, CSc.
Prof. PhDr. Marta Dobrotková, CSc.
Prof. PhDr. Martin Homza, PhD.
PhDr. Anton Hrnko, CSc.
PhDr. Pavol Jelínek, PhD.
Dr. phil. Beata Katrebová-Blehová
Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.
Prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.
Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc. Dr. h. c.
Doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.
PhDr. et Mgr. Peter Mulík, PhD.
Mgr. Ivan Petranský, PhD.
PhDr. Karol Pieta, DrSc.
Prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.
Prof. PhDr. Jozef Vladár, DrSc.